

Санівський О. М.

АНТЕЇЗМ – ДОМІНАНТА ПЕДАГОГІЧНОЇ СПАДЩИНИ В. СУХОМЛИНСЬКОГО І ПРОВІДНА РИСА УКРАЇНСЬКОЇ МЕНТАЛЬНОСТІ

Феномен В. Сухомлинського сприяє сучасним дослідникам у розробці достовірної історії української педагогіки, відновленню надбань національної освіти, допомагає наснажити науку достовірним змістом, високо народною духовністю, щоб міцно стати на відповідні національним традиціям шляхи розвитку вітчизняної освіти.

Споконвіку наш народ уславлює працю в піснях, легендах, переказах. З особливим пієтетом українські письменники змальовують людей праці, оспівують землю, хліб. Праця на землі сформувала духовний і матеріальний світ українців. Недарма казали: «Шануй землю і вона тебе пошанує» або «Віддай себе землі, і вона віддячить тобі сторицею». Тому одна з рис національного характеру – любов до Землі (у дослідженнях сучасних учених – антеїзм), заслуговує глибокого вивчення.

Зазначимо, що погляди В. Сухомлинського співзвучні положенням філософії ноосфери, які були започатковані В. Вернадським, П. Тейяром де Шарденом, А. Печчеї.

Зміст учення В. Вернадського полягає в тому, що поява на Землі людини започаткувала якісно новий етап в еволюції планети. Визначальною ідеєю вчення про ноосферу є обґрунтування єдності людства й біосфери. Що відповідає світоглядним уявленням наших предків, які вважали Землю живою істотою, називаючи її Матінкою, Матір'ю Сирою Землею та прирівнюючи до божества, розглядаючи людину в органічній цілісності з природою (біосферою) [1, с. 6].

Головну мету освіти В. Сухомлинський бачив у вихованні гармонійної, всебічно розвиненої особистості. «Виховання всебічно

розвиненої особистості як педагогічне керівництво різноманітними її відношеннями до навколишнього природного і суспільного середовища залежить від найрізноманітніших умов, від великої кількості явищ, що їх бачить і осмислює дитина, в яких перед нею відкривається світ» [3, с. 71].

Рідна земля, Вітчизна, краса рідної природи не могли залишитися поза увагою видатного українського педагога – В. Сухомлинського, який радив уроки проводити не в класах, а на природі. Створюючи «Школу радості» педагог підкреслював, що клас у них «буде під блакитним небом, на зеленій травичці, під гіллястою грушею, на винограднику, на зеленому лузі» [4, с. 30]. Учитель прагнув, щоб діти не тільки чули і бачили красу навколишньої природи, він намагався зробити усе можливе, щоб діти змогли доторкнутися до неї. Тому вимогою до дітей було – бути на уроці босоніж, щоб відчувати землю.

У «Школі радості» педагог формував у дітей навички співіснування з навколишнім світом. Він наголошував: «Те, що людина любить природу, само по собі теж не є показником її вихованості. Роль природи в моральному вихованні не можна перебільшувати, ідеалізувати, розглядати поза зв'язком з духовним світом людини. Виховна роль природи залежить від того, в ім'я чого живе людина, в чому вона вбачає добро і зло, до чого вона прагне, які її ідеали. Роль природи як вихователя в кінцевому підсумку визначається взаємодіями людини з природою» [2, с. 546], вбачаючи тільки в діяльності, тільки в активному спілкуванні з природою основу взаємин людини і природи.

Таке тісне спілкування дозволить вивчити природні особливості, пізнати душу дитини, прищепити основні моральні норми, народний світогляд, а вже потім переходити до вивчення основ наук. В. Сухомлинський, продовжуючи ідеї Г. Сковороди вважав розкриття специфічних здібностей кожного учня, даних йому природою – основним завданням педагога.

Вдивляючись у природу діти навчалися не тільки бачити прекрасне, вони вчилися висловлювати свої почуття. Спочатку їх душевні переживання проявлялися у створенні казок про зайчика, жолудя, навіть про трактор (так вимагала політика партії), проте поступово «краса рідного краю, що відкривалась завдяки казці, фантазії, творчості» перетворилася на джерело любові до Батьківщини, до землі, розуміння її величі, могутності [2, с. 38].

Педагог прагнув під час уроку запалити в маленькій людині вогник жадоби пізнання. Щоб дитина прагнула навчатися далі і далі. Під час уроку учні не повинні мріяти про перерву та відпочинок. Учитель повинен так розподілити навчальний час та матеріал, який вивчається, щоб зупинитися «коли в дітей загострювався інтерес до предмета спостереження, до праці, якою вони зайняті», що діти чекали «завтрашнього дня», який «обіцяє їм нові радощі» [2, с. 38].

Таким чином, проблема взаємин людини і природи – одна з головних у філософській науці і, зокрема, у філософії освіти. Формування духовного світу школяра на основі антеїзму, як взаємопроникнення людини і природи, виховання в учнів відповідального, розумного ставлення до природи є наскрізною ідеєю праць В. Сухомлинського.

Список використаних джерел

1. Казначеев В. П. Учение В. И. Вернадского и биосфере и ноосфере. Новосибирск : Наука, 1989. 248 с.
2. Сухомлинський В. О. Вибрані твори: В 5 т. К. : Рад. школа, 1976. Т. 5. с. 551–562.
3. Сухомлинський В. О. Вибрані твори: В 5 т. К. : Рад. школа, 1976. Т. 1. с. 5–202.
4. Сухомлинський В. О. Вибрані твори: В 5 т. К.: Рад. школа, 1976. Т. 3. с. 419–656.